

Uchwała z dnia 9 grudnia 2010 r., III CZP 99/10

Sędzia SN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski

Sędzia SA Anna Kozłowska

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Dariusza P. przy uczestnictwie Małgorzaty J. o rozstrzygnięcie istotnych spraw dziecka, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 9 grudnia 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze postanowieniem z dnia 11 czerwca 2010 r.:

"Czy na postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) Nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej uchylające rozporządzenie nr 1347/2000 (Bruksela II – DZ.U. UE L z dnia 23 grudnia 2003 r. ze zm.) wzywające sąd innego państwa członkowskiego do uznania swojej jurysdykcji zgodnie z ust. 5 tego rozporządzenia przysługuje zażalenie?"

podjął uchwałę:

Niedopuszczalne jest zażalenie na postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE L 338, s. 1; polskie wydanie specjalne: Dz.Urz. UE, rozdział 19, t. 6, s. 243 ze zm.).

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia z 6 kwietnia 2010 r. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze zwrócił się do Amtsgericht Bamberg w Niemczech z wnioskiem o uznanie przez ten sąd swej jurysdykcji w sprawie dotyczącej zmiany formy kontaktów ojca (wnioskodawcy) z jego małoletnim dzieckiem. Postanowienie to wydano na wniosek matki na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE L 338, s. 1; polskie wydanie specjalne: Dz.Urz. UE, rozdział 19, t. 6, s. 243 ze zm. – dalej: "rozporządzenie").

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało przy rozpatrywaniu przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zażalenia na postanowienie Sądu pierwszej instancji odrzucające zażalenie na postanowienie z dnia 6 kwietnia 2010 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 15 ust. 1 lit. a i b rozporządzenia, w drodze wyjątku sądy państwa członkowskiego, do których jurysdykcji należy rozpoznanie sprawy co do istoty, jeżeli uznają, że sąd innego państwa członkowskiego, z którym dziecko ma szczególny związek, mógłby lepiej osądzić sprawę lub jej określoną część, oraz jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka, zawieszają rozpoznanie sprawy lub odnośnej jej części i wzywają strony do wniesienia pozwu lub wniosku do sądu tego innego państwa członkowskiego (art. 15 ust. 1 lit. a) lub wzywają sąd innego państwa członkowskiego do uznania swojej jurysdykcji (art. 15 ust. 1 lit. b). Wszczęcie tej procedury może nastąpić na wniosek jednej ze stron, z urzędu lub na wniosek sądu innego państwa członkowskiego, z którym dziecko jest szczególnie związane, przy czym w dwóch ostatnich wypadkach na przekazanie sprawy konieczna jest zgoda co najmniej jednej ze stron (art. 15 ust. 2).

Postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego, aby uznał swoją jurysdykcję stanowi wyraz przekonania sądu, do którego wpłynęła sprawa, że ma ją rozpoznać sąd innego państwa członkowskiego i dlatego powinno nastąpić jej przekazanie temu sądowi. Przy wydawaniu tego postanowienia badane są przesłanki przekazania wynikające z art. 15 ust. 1 i 3 rozporządzenia. W wyniku wydania takiego postanowienia, po spełnieniu dalszych warunków, może dojść do tego, że

sprawę, która wpłynęła do sądu jednego państwa członkowskiego, rozpozna sąd innego państwa członkowskiego.

Rozporządzenie, określając materialne przesłanki „przekazania” sprawy na podstawie art. 15, nie rozstrzyga wszystkich kwestii powstających na tle tego postępowania, co powoduje konieczność uzupełniającego stosowania przepisów prawa krajowego państw członkowskich, w tym głównie państwa członkowskiego, którego sąd ma przekazać sprawę. Do kwestii ocenianych według prawa krajowego państw członkowskich należy zagadnienie zaskarżalności orzeczenia, na podstawie którego sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, postanawia wezwać sąd innego państwa członkowskiego do uznania swojej jurysdykcji (art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia). Zagadnienie, czy można wnieść na to orzeczenie środek zaskarżenia, nie jest więc co do zasady problemem wykładni art. 15 rozporządzenia, lecz ewentualnych regulacji prawa krajowego.

W prawie polskim zagadnienie zaskarżalności postanowienia sądu o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia należy rozpatrywać na podstawie art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 i art. 518 zdanie drugie k.p.c. Problem w tym, że postanowienie to nie może być uznane za postanowienie kończące postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c., gdyż po jego wydaniu i po uznaniu przez sąd innego państwa członkowskiego swej jurysdykcji zgodnie z art. 15 ust. 5 zdanie pierwsze rozporządzenia sąd musi wydać postanowienie, w którym uznaje brak swej jurysdykcji. Ponadto w przepisach o postępowaniu nieprocesowym i w katalogu zawartym w art. 394 § 1 k.p.c. nie ma, co jest oczywiste, odpowiednika omawianego postanowienia.

W judykaturze w pewnym zakresie uznaje się przypadki, które nie są przewidziane wprost w ustawie, a w których przyjmuje się – w drodze analogii – dopuszczalność zażalenia. Przy takim zabiegu w odniesieniu do postanowienia wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia w grę wchodzi nawiązanie do dopuszczalności zażalenia na postanowienie o przekazaniu sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu (art. 394 § 1 pkt. 1 k.p.c.). Trzeba mieć jednak na względzie istotne różnice istniejące między przekazaniem sprawy przez sąd niewłaściwy sądowi właściwemu (art. 200 k.p.c.) a przekazaniem uregulowanym w art. 15 rozporządzenia; w wypadku przekazania zgodnie z art. 200 k.p.c. sąd, jeżeli nie jest sądem wyższego rzędu, jest związany przekazaniem (art.

200 § 2 k.p.c.), natomiast w ramach art. 15 rozporządzenia sąd innego państwa członkowskiego nie jest związany postanowieniem wydanym na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b i sam ocenia, czy uznać swoją jurysdykcję i rozpoznać sprawę (art. 15 ust. 5 zdanie pierwsze rozporządzenia). Poza tym przekazania, zgodnie z art. 200 k.p.c., dokonuje sąd niewłaściwy na rzecz sądu właściwego (art. 200 § 1 k.p.c.), natomiast w przypadku uregulowanym w art. 15 rozporządzenia sąd przekazujący jest sądem właściwym. Przekazanie według właściwości na podstawie art. 200 k.p.c. powoduje, że sąd któremu przekazano sprawę kontynuuje postępowanie, natomiast przekazanie zgodnie z art. 15 rozporządzenia powoduje, iż postępowanie przed sądem, do którego wniesiono sprawę, zostaje zakończone, a przed sądem innego państwa członkowskiego wszczęte zostaje nowe postępowanie. Należy też uwzględnić okoliczność, że w ramach przekazania zgodnie z art. 200 k.p.c. postanowienie o przekazaniu jest jedynym orzeczeniem sądu przekazującego, natomiast postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia jest jedynie pierwszym z orzeczeń koniecznych do tego, aby nastąpiło przekazanie sprawy.

Biorąc pod rozwagę wskazane rozbieżności należy przyjąć, że *de lege lata* postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia, nie może być odrębnie zaskarżone zażaleniem, gdyż analogia z art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c. w zakresie postanowienia o przekazaniu sprawy właściwemu sądowi jest zbyt odległa.

Postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia może natomiast podlegać rozpoznaniu – na wniosek uczestnika – przez sąd drugiej instancji w razie wniesienia przez tego uczestnika zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia, w którym sąd polski „uzna brak swej jurysdykcji” (art. 380 w związku z art. 397 § 2 zdanie drugie i art. 13 § 2 k.p.c.), postanowienie bowiem wydane na podstawie art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c. Wynika to z faktu, że kończy ono postępowanie przed sądem polskim, gdyż postępowanie wszczęte przed sądem innego państwa członkowskiego nie jest jego kontynuacją, lecz nowym postępowaniem. Ponadto, po jego wydaniu sąd polski nie ma już formalnie obowiązku podejmowania dalszych czynności w sprawie. Z kolei postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane zgodnie z art. 15 ust. 1 lit. b

rozporządzenia, ma niewątpliwie wpływ na wynik sprawy, gdyż w rzeczywistości stanowi podstawę, po uznaniu przez sąd innego państwa członkowskiego swej jurysdykcji, wydania przez sąd, do którego wpłynęła sprawa, postanowienia przewidzianego w art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia.

Należy jednak zauważyć, że w tym stanie normatywnym do rozpoznania postanowienia wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia dochodzi po tym, jak sąd innego państwa członkowskiego uznał już swoją jurysdykcję zgodnie z art. 15 ust. 5 zdanie pierwsze. W rezultacie powstaje ryzyko, że w sprawie właściwe będą sądy dwóch państw członkowskich, co art. 15 rozporządzenia wyklucza. Przemawia to wyraźnie za postulatem *de lege ferenda* wprowadzenia wyraźnej regulacji przewidującej zaskarżalność zażaleniem pozytywnych postanowień wydawanych na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.